

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_01_Člověk
TÉMA SADY:	Společenskovědní seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Červenec 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Člověk

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Desmond Morris: Lidský živočich

Lidské bytosti jsou živočichové. Někdy jsme obludy, někdy hrdinové, ale vždy jsme živočichové. Možná, že se nám víc líbí myslet si, že jsme padlí andělé, ale ve skutečnosti jsme vzpřímnivší se opice.

Vše, co děláme, má svůj vrozený genetický základ a veškerým svým konáním máme něco společného s ostatními živočišnými druhy. Jako jediný druh jsme však na těchto živočišných modelech stavěli, posilovali jsme je a rozpracovávali na obdivuhodnou úroveň. A někdy jsme je také potlačovali, což mělo škodlivé důsledky. Kulturní obměny naší biologické podstaty jsou často tak výrazné a působivé, že zastiňují vzájemnou podobnost všeho lidstva, která je jakoby v pozadí stále přítomna. Často to vede ke zbytečným konfliktům, škodám a ničení. Ve vzájemném totálním soupeření se chováme, jako by každé z našich společenství patřilo k jinému živočišnému druhu.

Mnoho studií o lidském chování se v minulosti soustřeďovalo na naše místní zvyky a tradice a jejich nesčetné rozmanité podrobnosti. Zdůrazňovaly naše povrchní odlišnosti a přitom opomíjely zásadnější podobnosti mezi námi. Aby byla obnovena rovnováha, je dnes zapotřebí biologického portrétu našeho druhu.

Józef Maria Bocheński: Cesta k filozofickému myšlení

Především je nápadné, že z biologického hlediska by člověk vlastně vůbec neměl právo zaujímat tak samozřejmé místo ve světě tvorstva, ovládat jej a jako největší cizopasník přírody jej využívat tak, jak to ve skutečnosti dělá. Vždyť je to nepovedené zvíře. Špatný zrak, téměř zanedbatelný čich, podřadný sluch, to jsou nepochybně jeho znaky. Téměř úplně mu chybí přirozené zbraně, jako třeba drápy. Jeho síla je nepatrná. Neumí ani rychle běhat, ani plavat. K tomu je nahý a umírá mnohem snadněji než většina živočichů chladem, horkem apod. Z biologického hlediska by neměl právo na existenci. Už dávno měl zaniknout jako tolik jiných nepodařených živočišných druhů.

A přece se stalo něco docela jiného. Člověk je pánem přírody. Řadu nejnebezpečnějších zvířat prostě vyhubil; jiné druhy zajal a udělal z nich domácí otroky. Změnil tvář planety; stačí se podívat z letadla nebo z hory na zemský povrch, abychom viděli, jak velice všechno převrací a mění. A teď začíná pronikat do vnějšího světa mimo zemi. O vymření lidského druhu není ani řeči. Spíše se obáváme, že lidí bude příliš mnoho.

Jak je něco takového možné? Všichni známe odpověď: rozumem. Člověk, ačkoli je tak slabý, má strašlivou zbraň: svou inteligenci. Je nesrovnatelně inteligentnější než kterékoli zvíře, i nejvyšší mimo něj. Určitou inteligenci zajisté nacházíme i u opic, koček a slonů. Ale to je zanedbatelné ve srovnání s tím, co má člověk, i ten nejprostší člověk. To také vysvětluje jeho úspěch na zemi.

To však je jen předběžná a povrchní odpověď. Zdá se, že člověk má nejen více inteligence než ostatní živočichové, nýbrž také jiný druh inteligence, nebo jak to chceme nazývat. Projevuje se to v tom, že má, a jedině on, řadu zcela zvláštních vlastností. Vyjmenujme alespoň pět nejnápadnějších: technika, tradice, pokrok, schopnost myslet zcela jinak než ostatní živočichové a konečně reflexe.

Konrad Lorenz: 8 smrtelných hříchů

My, kteří žijeme v hustě osídlených kulturních zemích nebo přímo ve velkoměstech, si už ani neuvědomujeme, jak málo máme srdečné, vřelé náklonnosti k druhým lidem. Lidé jsou pohostinní a přátelští, když není jejich kapacita pro sociální kontakty stále přetěžována. Abychom si to uvědomili, musíme jít do vsutku řídké obydlené země, kde sousedy dělí několik kilometrů špatné cesty a navštívit jejich příbytek nepozváni. Uvědomil jsem si to při jednom nezapomenutelném zážitku. Hostil jsem americký manželský pár, povoláním ochránce přírody. Jejich dům leží úplně o samotě v lesích Wisconsinu. Když jsme se právě chystali zasednout k večeři, ozval se zvoněk u dveří a já jsem zlostně zvolal: „Kdo to už zase otravuje!“ Šokoval jsem tím své hosty víc, než kdybych vyřkl nejhorší oplzlost. Bylo pro ně pohoršující, že někdo může reagovat na zvonění zvonku jinak než s radostí.

Natěsnání lidských ras v moderních velkoměstech nese určitě velký díl viny na tom, že ve fantasmagorii lidských podob, jak se věčně mění, překrývají a mizí, už nedokážeme spatřit tvář bližního. Naše láska k bližnímu se v masách bližních, kteří jsou příliš blízko, rozplyne beze stopy. Kdo chce ještě vůbec projevovat srdečný a vřelý cit k lidem, musí se soustředit na malý počet přátel, neboť nejsme utvářeni tak, abychom mohli milovat všechny lidi, jakkoli je takový požadavek správný a etický.

Úzkostný spěch a spěchající úzkost zbavují člověka jeho nejpodstatnějších vlastností. Jednou z nich je reflexe. Ve své práci Vrozené základy učení jsem v roce 1969 popsal, jak klíčový význam v tajemném procesu vývoje člověka měl okamžik, kdy bytost zvědavě pátrající v okolním světě objevila najednou v zorném poli - sama sebe. Tento objev vlastního já (reflexe) s sebou ještě zdaleka nemusí nést údiv nad nesamozřejmostí samozřejmého, který znamená zrod filozofie. Ale už to, že ruka, která se dotýká a chápe věcí, byla mezi těmito věcmi spatřena a také pochopena jako součást vnějšího světa, muselo vytvořit nové spojení, jehož důsledky byly epochální. Bytost, která dosud neví o vlastním já, není s to rozvinout pojmové myšlení, řeč, svědomí ani morálku založenou na odpovědnosti. Bytosti, která s reflexí přestává, hrozí ztráta všech těchto specificky lidských vlastností a aktivit.

Jedním z nejhorších účinků spěchu nebo úzkosti, která ke spěchu žene, je zřejmá neschopnost moderního člověka strávit byť i jen krátký čas o samotě. Vyhýbá se úzkostně každé možnosti zamyslet se nad sebou a ponořit se do sebe, jako kdyby se obával, že by mu reflexe mohla ukázat děsivou vlastní podobiznu, jak to klasicky popsal Oscar Wilde v Obrazu Doriana Graye.

Víra ve všemoc podminěné reakce nese velký díl viny na jednom bizarním typu chybných rozsudků. F. Hacker popsal v přednáškách na Menningerově klinice v Kansasu případ mladistvého vraha ústavně léčeného psychoterapií. Po čase byl propuštěn jako vyléčený, krátce nato však spáchal další vraždu. To se opakovalo celkem čtyřikrát. Teprve když tento kriminálník připravil o život čtvrtého člověka, přišla humánní, demokratická a behavioristicky smýšlející společnost na to, že jde o nebezpečného jedince.

Tyto čtyři oběti jsou nepatrnou škodou ve srovnání s těmi, které působí postoj

současného veřejného mínění ke zločinu vůbec. Obecné přesvědčení rovnající se téměř vyznání víry, že totiž při narození jsou si všichni lidé rovni a že všechny etické a morální nedostatky zločince je nutno přičíst na vrub prohřeškům spáchaným při jeho výchově, rozvrací všechno přirozené právní cítění, a to především u delikventa samotného. Ten se pln sebelítosti považuje za oběť společnosti. V jedněch rakouských novinách se nedávno objevil tučný titulek: „Sedmnáctiletý vraždil ze strachu z rodičů.“ Mladík totiž znásilnil svou desetiletou sestru, a když mu pohrozila, že to řekne rodičům, uškrtil ji. Je možné, že rodiče mají v celé komplexní souvislosti vlivů svůj díl viny, zcela jistě však ne proto, že by mu naháněli příliš strachu.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jaké podstaty je člověk dle Desmonda Morrise? Najděte v textu myšlenku, proč má smysl podstatu člověka odhalovat.
2. Jak se Morris staví (v témže textu) k úloze kultury?
3. Co si J. M. Bocheňski myslí o významu přírodního (biologického) původu lidí?
4. Kterými vlastnostmi (dle Bocheňského) disponuje člověk oproti zvířatům?
5. Ke kterému z výše uvedených autorů a proč byste přiřadili uvedené texty Konrada Lorenze?
6. K. Lorenz kritizuje jednu významnou psychologickou doktrínu. Poznáte kterou? Argument naleznete v textu.

Zdroje:

BOCHEŇSKI, J. M. *Cesta k filozofickému myšlení*. 3. vyd. Praha: Academia, 2001, ISBN 80-200-0853-5, str. 61

LORENZ, K. *8 smrtelných hříchů*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-212-0, str. 15, 29, 48

MORRIS, D. *Lidský živočich*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 1997, ISBN 80-7176-529-5, str. 6